

ผังวาก อาชยาต (๕ วาก ๙ ประโยค)

จำนวนส่วนประกอบ
สลับวากได้

วาก	กัตตา	กรรม	กิริยา	ธาตุ	คำแปล โดยพยัญชนะ และโดยอรรถ	ลงปัจจัย อาคม	
(๒)	ภาววาก	• ^๑ สุเท อนภิตกัตตา		^๒ สียเต. อาชยาตปท	^๓ ๓ ^๔ ๕ ^๕ ๖ ^๖ ๗ ^๗ ๘	อันพ่อคร้ว นอนอยู่. <i>พ่อคร้วนอน.</i>	ย ปัจจัย (+อิ อาคมหน้า ย) (และ เต วัตตมานา)
	กัตตุวาก	^๑ สุโท สยกัตตา		^๒ สยติ. อาชยาตปท	^๓ ๖ ^๔ ๗ ^๕ ๘	พ่อคร้ว นอนอยู่. <i>พ่อคร้วนอน</i>	อ เอ ย ณุ ณา นา ณาหา โอ ณะ ณย
(๓)	กัตตุวาก	• ^๑ สุโท สยกัตตา	^๓ โอทน์ อวุตตกัมม	^๒ ปจติ. อาชยาตปท		พ่อคร้ว หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก. <i>พ่อคร้วหุงข้าว</i>	อ เอ ย ณุ ณา นา ณาหา โอ ณะ ณย
	กัมมวาก	• ^๒ สุเท อนภิตกัตตา	^๑ โอทโน วุตตกัมม	^๓ ปจยเต. อาชยาตปท	^๔ ๓ ^๕ ๔ ^๖ ๕ ^๗ ๖ ^๘ ๗	ข้าวสุก อันพ่อคร้ว หุงอยู่. <i>ข้าว(อัน/ถูก)พ่อคร้วหุง. พ่อคร้วหุงข้าว.</i>	ย ปัจจัย +อิ อาคมหน้า ย
(๔)	เหตุกัตตุวาก	• ^๑ สามิโก เหตุกัตตา	^๒ สุท* การิตกัมม	^๔ โอทน์ อวุตตกัมม	^๓ ปาเจติ. อาชยาตปท	นาย ยังพ่อคร้ว ให้หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก. <i>นายใช้พ่อคร้วให้หุงข้าว / นาย(ใช้)ให้พ่อคร้วหุงข้าว (หรือแปลเอาความ เหมือนเป็นกัตตุวาก: ยังใจให้ตาย>'๕ทำใจ' ยังบารมีให้เต็ม>'บำเพ็ญบารมี')</i>	ณ ณย ณาเป ณาปย
	เหตุกัมมวาก	• ^๒ สามิเกน อนภิตกัตตา	^๓ สุท* การิตกัมม	^๑ โอทโน วุตตกัมม	^๔ ปาจาปิยเต. อาชยาตปท	ข้าวสุก อันนาย ยังพ่อคร้ว ให้หุงอยู่. <i>ข้าว(อัน)นายให้พ่อคร้วหุง. นายใช้พ่อคร้วให้หุงข้าว / นาย(ใช้)ให้พ่อคร้วหุงข้าว</i>	ปัจจัย ๑๐ ตัว +ณาเป +ย +อิ อาคมหน้า ย
		• ^๒ สามิเกน อนภิตกัตตา	^๑ สุโท วุตตกัมม	^๔ โอทน์ อวุตตกัมม	^๓ ปาจาปิยเต. อาชยาตปท	พ่อคร้ว อันนาย ให้หุงอยู่ ซึ่งข้าวสุก. <i>พ่อคร้ว(อัน)นายให้หุงข้าว. นายใช้พ่อคร้วให้หุงข้าว. **เหตุกัมมวาก สกัมมธาตุ ที่เอาการิตกัมมเป็นประธาน ใช้ในพระไตรปิฎก/เวยากรณ์ใหญ่ มากกว่า</i>	
(๓)	เหตุกัตตุวาก	^๑ สามิโก เหตุกัตตา	^๒ สุท* การิตกัมม	^๓ มาเรติ. อาชยาตปท	^๔ ๓ ^๕ ๔ ^๖ ๕ ^๗ ๖ ^๘ ๗	นาย ยังพ่อคร้ว ให้ตายอยู่. <i>นายให้พ่อคร้วตาย</i>	ณ ณย ณาเป ณาปย
	เหตุกัมมวาก	^๒ สามิเกน อนภิตกัตตา	^๑ สุโท วุตตกัมม	^๓ มาราปิยเต. อาชยาตปท	^๔ ๖ ^๕ ๗ ^๖ ๘	พ่อคร้ว อันนาย ให้ตายอยู่. <i>(นิยมแปลเป็นเหตุกัตตุวาก)</i>	ปัจจัย ๑๐ ตัว +ณาเป +ย +อิ อาคมหน้า ย

สกัมมธาตุ เป็นได้ ๔ วาก คือเว้น ภาววาก

อกัมมธาตุ เป็นได้ ๔ วาก คือเว้น กัมมวาก

ย ปัจจัย กับ อิ อาคมหน้า ย

- ลงหลังอกัมมธาตุ เป็นภาววาก
- ลงหลังสกัมมธาตุ เป็นกัมมวาก
- เช่น คจฉยเต, ถ้าไม่ลง อิ อาคม เช่น ปจยเต ถ้าไม่ลง อิ อาคม เป็น คจฉยเต
- แปลง ย กับที่สุดธาตุ เป็น ปจยเต

ประธาน ลงปฐมวิภัติ เช่น สยกัตตา เหตุกัตตา วุตตกัมม

กรรม ลงทุติยวิภัติ เช่น อวุตตกัมม (ซึ่ง), การิตกัมม* (ยัง)

อนภิตกัตตา ลงตติยวิภัติ ลงฉฐวิภัติบ้าง (ฉฐวิภัติอนภิตกัตตา)

* การิตกัมม ในสกัมมธาตุ ลงตติยวิภัติบ้าง เรียกว่า “ตติยการิตกัมม” เช่น สามิโก **สุเท** โอทน์ ปาเจติ. สามิเกน **สุเท** โอทโน ปาจาปิยเต.

• อนภิตกัตตา (อัน) และการิตกัมมะ (ยัง) แปลก่อนกิริยาเสมอ

รูปกิริยาอาชยาตในวากต่างๆ			
	<i>สกัมมธาตุ</i>		<i>อกัมมธาตุ</i>
กัตตุ.	ปจติ	กัตตุ.	คจฉติ
กัมม.	ปจยเต/ปจเต (ปจยติ/ปจติ)	ภาว.	คจฉยเต/คจฉยเต
เหตุกัตตุ.	ปาเจติ ปาจยติ ปาจาเปติ ปาจาปยติ	เหตุกัตตุ.	คจฉติ คจฉยติ คจฉาเปติ คจฉापยติ
เหตุกัมม.	ปาจาปิยเต	เหตุกัมม.	คจฉापยเต

ตัวอย่างประโยคเหตุกัมมมาจาก สกัมมธาตุ มี อวุตตกัมม หรือ การิตกัมม เป็นประธาน

	กัตตา	การิตกัมม	อวุตตกัมม	กิริยา	ประธาน			
เหตุกัตตฺ.	สามิโก	สุทฺ	โหน	ปาเจติ.	นาย	ยังพ่อครัว	ให้หุงอยู่	ซึ่งข้าวสุก.
เหตุกัมม.	สามิเกน	สุทฺ	โหน	ปาจาปิยเต.	ข้าวสุก	อันนาย	ยังพ่อครัว	ให้หุงอยู่.
	สามิเกน	สุโท	โหน	ปาจาปิยเต.	พ่อครัว	อันนาย	ให้หุงอยู่	ซึ่งข้าวสุก.
เหตุกัตตฺ.	ภิกขุ	กุลฺ	พฺทฺชคฺณฺ	ชานาเปยย.	ภิกษุ	ยังตระกูล	ฟังให้รู้	ซึ่งพระพฺทฺชคฺณ.
เหตุกัมม.	ภิกขุณา	กุลฺ	พฺทฺชคฺณ	ชานาเปตพฺโพ.	พระพฺทฺชคฺณ	อันภิกษุ	ยังตระกูล	ฟังให้รู้.
	ภิกขุณา	กุลฺ	พฺทฺชคฺณฺ	ชานาเปตพฺพ. ^๑	ตระกูล	อันภิกษุ	ฟังให้รู้	ซึ่งพระพฺทฺชคฺณ. (ธอ.๓)
เหตุกัตตฺ.	อยโย	อมฺเห	สาขฺ	มทฺทาเปสิ.	พระผู้เป็นเจ้าของ	ยังเรา ท.	ให้เหยียบแล้ว	ซึ่งกิ่งไม้.
เหตุกัมม.	อยฺเณน	อมฺเห	สาขา	มทฺทาปิตา.	กิ่งไม้	อันพระผู้เป็นเจ้าของ	ยังเรา ท.	ให้เหยียบแล้ว.
	อยฺเณน	มยฺ	สาขฺ	มทฺทาปิตา.	เรา ท.	อันพระผู้เป็นเจ้าของ	ให้เหยียบแล้ว	ซึ่งกิ่งไม้. (ธอ.๔)
เหตุกัตตฺ.	อโย	มํ	นิพฺพตฺตปทฺ	สาเวสิ.	หญิงนี้	ยังเรา	ให้ฟังแล้ว	ซึ่งนิพฺพตฺตปท.
เหตุกัมม.	อิมาย	มํ	นิพฺพตฺตปทฺ	สาวิตฺ.	นิพฺพตฺตปท	อันหญิงนี้	ยังเรา	ให้ฟังแล้ว.
	อิมาย	อหํ	นิพฺพตฺตปทฺ	สาวิตฺ.	เรา	อันหญิงนี้	ให้ฟังแล้ว	ซึ่งนิพฺพตฺตปท. (ธอ.๑)
เหตุกัตตฺ.	อหํ	ตํ	เวรวจฺณํ	วทาเปสิ.	เรา	ยังท่าน	ให้กล่าวแล้ว	ซึ่งคำอันเป็นเวร.
เหตุกัมม.	มยา	ตํ	เวรวจฺณํ	วทาปิโต.	คำอันเป็นเวร	อันเรา	ยังท่าน	ให้กล่าวแล้ว.
	น มยา	ตวํ	เวรวจฺณํ	วทาปิโต.	ท่าน	อันเรา	ให้กล่าวแล้ว	ซึ่งคำอันเป็นเวร. (ธอ.๘)
เหตุกัตตฺ.	ราชา	ตํ	ทณฺทํ	ปาเปสิ.	ราชา	ยังเขา	ให้ถึงแล้ว	ซึ่งการลงโทษ.
เหตุกัมม.	รณฺญา	โส	ทณฺทํ	ปาปิโต.	เขา	อันพระราชา	ให้ถึงแล้ว	ซึ่งการลงโทษ.
เหตุกัตตฺ.	ตวํ	ปพฺพชิตฺกิจจํ	มตฺถกํ	ปาเปสิ.	ท่าน	ยังกิจแห่งบรรพชิต	ให้ถึงแล้ว	ซึ่งที่สุด.
เหตุกัมม.	ตยา	ปพฺพชิตฺกิจจํ	มตฺถกํ	ปาปิโต.	กิจแห่งบรรพชิต	อันท่าน	ให้ถึงแล้ว	ซึ่งที่สุด.
เหตุกัตตฺ.	ลฺหทฺโก	หตฺถิ	ชีวิตฺกขยฺ	ปาเปติ.	นายพราน	ยังช้าง	ให้ถึง	ซึ่งความสิ้นไปแห่งชีวิต.
เหตุกัมม.	ลฺหทฺเกน	หตฺถิ	ชีวิตฺกขยฺ	ปาปิโต.	ช้าง	อันนายพราน	ให้ถึง	ซึ่งความสิ้นไปแห่งชีวิต.